

IN HONOREM

ISTORICUL DEMIR DRAGNEV LA VENERABILA VÂRSTĂ DE 80 DE ANI

În cohorta istoricilor din Republica Moldova, cu contribuții de valoare în cercetarea istoriei neamului românesc din perioada medievală și premodernă, un loc de frunte ocupă Demir Dragnev. Întreaga activitate științifică și didactică a profesorului Demir Dragnev poartă amprenta seriozității și rigurozității, destul de diversă și vastă prin conținut și problemele abordate, opera sa științifică este circumscrisă prioritar trecutului Moldovei din Evul Mediu și Epoca Modernă Timpurie și este cunoscută nu doar în Republica Moldova, dar și peste hotarele ei.

Membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (1995), doctor habilitat în istorie (1995), mulți ani director adjunct, director și președinte al Consiliului Științific al Institutului de Istorie (1994-2006), distins profesor universitar al Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova (din 1960) și al Facultății de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (din 1992), istoricul Demir Dragnev s-a impus în conceptul mai multor generații de istorici și opiniei publice din Republica Moldova și de peste hotare prin *vocația cercetării științifice*. Anume activitatea și vocația științifică, care îl definește pe oricare cercetător în parte ca membru al unei comunități academice și universitare, este acel barometru care măsoară amplitudinea și forța intelectuală a cercetătorului și profesorului Demir Dragnev.

Antrenat în ceea ce cunoscutul istoric francez Marc Léopold Benjamin Bloch (1886-1944) numește „meseria de istoric”, savantul și profesorul Demir Dragnev a găsit în explorarea arhivelor și în studierea trecutului poporului român, resurse inepuizabile de viață și de voință. Domnia sa a confirmat destul de ferm și argumentat, prin numeroasele sale studii și lucrări monografice, afirmațiile cunoscutului cronicar moldovean, unul dintre primii scriitori și istoriografi din literatura română Miron Costin (1633-1691), că pentru scrierea istoriei „gândul slobod și fără valuri trebuiește”.

Fiind unul dintre cei mai buni cunoscători a diverselor probleme de ordin științific ce vizează temporal secolele XVI-XIX din istoria spațiului românesc, Domnia sa lasă posterității lucrări de o înaltă erudiție științifică, scrise pe parcursul mai multor decenii, ce constituie, de fapt, rodul unei munci laborioase de lungă durată și cu mare pasiune de documentare și cercetare în diferite arhive din Rusia, Ucraina, România, Polonia, Bulgaria și Republica Moldova.

Lucrările cercetătorului Demir Dragnev sunt ghidate de sinceritate, onestitate și de respect pentru trecut și adevărul științific al poporului român. Aceste principii de abordare a demersului istoric în opera științifică a cercetătorului reprezintă, de fapt, deviza, cartea de căpătâi, care l-a călăuzit și l-a ghidat pe parcursul întregii sale activități științifice. Aceste afirmații capătă o semnificație și conotație majoră, deosebită, prin relația strânsă, dintre ceea ce crede și gândește ca Om și Cetățean și ceea ce scrie ca Historic, ca Cercetător științific, între ceea ce cultivă în numeroșii săi discipoli și ceea ce culege – prin Școala Doctorală Demir Dragnev, fie din cadrul Universității, fie din cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei.

În investigația științifică, cercetătorul Demir Dragnev s-a afirmat în calitate de savant ambițios și veritabil, realizările sale istoriografice fiind apreciate la justa lor valoare în mediile academice și universitare nu doar din Republica Moldova, dar și de peste hotarele ei. În acest sens, evidențiem următoarele caracteristici specifice lucrărilor scrise de omul de știință Demir Dragnev: aspectul documentat și spiritul analitic; abordarea critică și noutatea conceptuală; acuratețea stilului și eleganța narațiunii; structura logică, bine ticluită; polemica cultă cu oponentii; abundența materialului factologic convingător; limba literară și științifică.

Regretatul profesor Gheorghe Gonța în prefața lucrării omagiale *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale: „Demir Dragnev la 75 de ani”*, constată că, deși „...în lucrările sale științifice de până la 1989 autorul utilizează terminologia caracteristică pentru istoriografia de orientare marxistă („orânduire feudală”, „mișcare țărănească”, „mase populare”), iar în publicații de popularizare se conforma aprecierilor istoriografiei oficiale, a reușit, totuși, să elaboreze și să puie în circuit concepții științifice, care își păstrează actualitatea până în prezent”¹.

Fiind de acord cu această ultimă afirmație a regretatului profesor, constatăm, la rândul nostru, că, prin lucrările publicate, cercetătorul Demir Dragnev oferă un exemplu de seriozitate științifică într-o perioadă în care facilitatea și graba recuperării istoriografice nu sunt de natură să aducă limpezime și claritate în studierea problemelor majore legate de o tematică extrem de controversată, cum este cea, pe care o abordează autorul. Făcând unele concesii în analiza și aprecierea unor evenimente care s-au petrecut în istoria Moldovei medievale, autorul se bazează, în fond, în investigațiile sale istorice, pe metodologia general-umană, apărând valorile naționale, adevărul istoric, limba, alfabetul și tradițiile naționale.

¹ Gheorghe Gonța, *Demir Dragnev la 75 de ani*. În: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*, Chișinău, 2012, p. 9.

După 1989, confuziilor și mistificărilor statornicite în perioada ideologizată și reduționistă a istoriografiei din spațiul Est și Sud-Est European istoricul Demir Dragnev le opune temeiul documentar, folosit pe larg și în perioada precedentă, convins că numai astfel se poate ajunge la adevărul istoric, atât de necesar societății basarabene. Cercetătorul se detașează, ferm și hotărât, de clișeele statornicite în istoriografia sovietică ce au frânat demersul istoriografic și au dus în cele din urmă la denaturarea adevărului istoric.

După finisarea studiilor la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Moldova (pe atunci Universitatea de Stat din Chișinău) (1952-1957), atașat de trecutul istoric, de dragostea față de plaiul natal și oamenii lui, în care s-a născut, a copilărit și s-a format ca Om, tânărul cercetător științific al Institutului de Istorie al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (din 1961 – Academia de Științe a RSSM) se încadrează în activitatea științifică, având deja experiența din anii de studenție, când publică primul său articol științific consacrat obștii sătești medievale din Țara Moldovei². Ulterior, împreună cu doctorul-conferențiar Mihail Muntean, pe atunci decan al Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău, unul dintre cei mai buni cunoșcători ai izvoarelor de arhivă, publică în 1958 articolul consacrat sistemului de măsuri medievale românești, articole care și-au păstrat importanța și actualitatea științifică până în prezent³.

La recomandarea membrului corespondent al Academiei de Științe Eugen Russev, tânărul cercetător Demir Dragnev este acceptat la școala științifică a renumitului academician rus Lev V. Cerepnin, de la care învață metodologia cercetării științifice, alegându-și ca temă de cercetare evoluția socială și economică a Țării Moldovei în epoca medievală și modernă timpurie.

Asupra formării Domniei Sale ca istoric și cercetător a influențat destul de mult mediul academic și universitar românesc, întâlnirile și prietenia întreținută pe parcursul vieții cu personalități notorii din domeniul istoriei din România. În anul 1968, când lucra la culegerea de documente „*Moldova în epoca feudalismului*”, vizitează pentru prima oară România, având nevoie de un stagiu de documentare în arhivele peste Prut. Atunci face cunoștință cu distinsul profesor universitar, dr. Ioan Caproșu, pe atunci secretar științific al Anuarului Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași și membru al colectivului *Documenta Romaniae Historica. Seria A. Moldova*, care i-a facilitat lucrul în arhivele din România. Timpul avea să le rezerve o frumoasă prietenie, care durează până în zilele noastre. După o scurtă ședere la Iași, pleacă la București, unde îi cunoaște pe toți marii istorici români, care activau în acea perioadă, printre aceștia numărându-se Alexandru Gonța, Ștefan Ștefănescu, Șerban Papacostea, Mihai Berza ș.a.

² Д. Драгнев, *Общественный строй молдавской общины по грамотам XV века*. În: Сборник СНО, Chișinău: Cartea Moldovenească, 1957, c. 13-20.

³ Д. Драгнев, М. Мунтян, *К вопросу о молдавской системе мер*. În: Учёные записки Кишинёвского Университета, 1958, Том. 35, с. 117-128.

În 1973, este cooptat în Comisia mixtă sovieto-română. Din acel moment are ocazia să viziteze România la fiecare doi ani, beneficiind de un program individual de lucru și o lună de ședere în România. Două săptămâni lucra în arhivele din Iași și două în cele din București. În secția de manuscrise a Academiei Române, îl cunoaște pe marele istoric român Constantin C. Giurescu. La Iași, are ocazia să-i întâlnească pe distinși istorici Gheorghe Platon, Leonid Boicu, Veniamin Ciobanu, Tahsin Gemil, Dumitru Agache, Nistor Ciocan, Nicolae Grigoraș ș.a. Tot atunci, face cunoștință pentru prima oară cu viitorul academician Alexandru Zub.

În anul 1980, participă la Congresul Internațional al Istoricilor, care s-a desfășurat la București. Din acea perioadă s-au remarcat întâlnirile sale cu Ștefan Olteanu, pe care îl cunoștea deja, Constantin Șerban și alți istorici români⁴. Colaborările cu acești mari istorici au influențat puternic și benefic asupra formării concepțiilor științifice și demersului istoriografic al istoricului Demir Dragnev.

Avea dreptate Domnia sa când spunea că „în breasla noastră (a istoricilor – V.T.) este necesar un dialog continuu cu mediile academice din țările vecine. Doar așa putem progresa și merge înainte. În această ordine de idei, Institutul de Istorie a stabilit și menține în continuare relații strânse cu instituții de profil și specialiști în domeniu din România, Polonia, Rusia, Ucraina, Grecia, Bulgaria, Turcia etc.”⁵

Pe parcursul anilor, în investigația științifică, cercetătorul Demir Dragnev a fost preocupat de mai multe direcții prioritare pentru istoria românilor. Una din aceste direcții este legată de depistarea și punerea în circuitul științific de noi surse documentare, prin editarea în calitate de membru și coordonator al culegerii de documente *Moldova în epoca feudalismului* (8 volume)⁶, *Documente*

⁴ „Din 1994 a început o nouă campanie revanșardă, de mistificare și falsificare a istoriei”. Interviu cu academicianul Demir Dragnev la 70 de ani (de Valentin Constantinov). În: astra.iasi.roedu.net/texte/nr45DemirDragnev.html (vizitat la 16.VI.2016).

⁵ Ibidem.

⁶ *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 1: Documente slavo-moldovenești (Veacul XV – întâiul pătrar al veacului XVII) / alcăt.: P. G. Dmitriev, D. M. Dragnev, E. M. Russev, P. V. Sovietov; red.: L. V. Cerepnin, Chișinău: Ed. „Știința” a Academiei de Științe a RSS Moldovenești, 1961, 452 p.; *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 2: Documente slavo-moldovenești: Veacurile XV-XVI / Acad. de Științe a RSSM; Inst. de istorie; Alc.: D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinai, P. V. Sovietov; sub red.: L. V. Cerepnin, Chișinău: Știința, 1978, 447 p.; *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 3: Documente slavo-moldovenești, 1601-1640 / Acad. de Științe a RSSM; Inst. de istorie; Alc.: D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinai, P. V. Sovietov; red.: V. P. Pașuto, Chișinău: Știința, 1982, 478 p.; *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 4: Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești, 1641-1660 / Acad. de Științe a RSSM; Inst. de istorie „Ya. S. Grosul”; Alc.: D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinai, P. V. Sovietov; red.: P. V. Sovietov, Chișinău: Știința, 1986, 365 p.; *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. V: Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești, 1661-1670 / Acad. de Științe a RSSM. Inst. de istorie „Ya. S. Grosul”; Alc.: D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinai, P. V. Sovietov; red.: P. V. Sovietov, Chișinău: Știința, 1987, 326 [3] p.; *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. VI. Cărți domnești și zapise moldovenești și slavo-moldovenești, 1671-1710 / D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, P. V. Sovietov, L. I. Svetlicinai; red.: P. V. Sovietov, Chișinău: Știința, 1992, 291[3] p.

privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1751-1800) (3 volume)⁷ și *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul sec. al XIX-lea (1801-1806)*⁸, ultimele două fiind, de fapt, o continuare a ediției precedente, în care au fost incluse documente inedite moldovenești depistate, de mai mulți cercetători, pe parcursul anilor, în diferite fonduri ale arhivelor din Chișinău, București, Iași, Moscova, Sankt Petersburg, Varșovia, Cracovia, Sofia, Kiev, Odesa și Cernăuți. În publicarea acestor documente, de o valoare inestimabilă pentru istoria poporului român, cercetătorul Demir Dragnev a colaborat cu cercetători cunoscuți precum: Eugen Russev, Pavel Dimitriu (Dmitriev), Pavel Sovetov, Alexandru Nichitici, Larisa Svetlicnii, Eugenia Bociarov, Valentin Constantinov etc. Prin editarea acestei prestigioase culegeri de documente, cercetătorii au contribuit la extinderea bazei documentare de studiere a diverselor probleme de istorie medievală și istorie modernă timpurie a Țării Moldovei.

În prezent, membrul corespondent D. Dragnev și colegii săi au inițiat editarea unei noi colecții în 5 volume: „Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc din 1806-1818”. În 2015 a fost publicat vol. I al acestei colecții (coordonatori, editori – D. Dragnev, L. Svetlicnii, editori – T. Candu, T. Ciobanu, V. Constantinov). Colecția include documente inedite din Arhiva Națională a Republicii Moldova (în deosebi, din Fondul Senatorilor) și din Arhivele Naționale ale României (Iași, Sibiu). Datorită editării acestei colecții, cercetătorii vor avea la dispoziție noi surse documentare referitoare la situația internă a Moldovei sub ocupația militară rusă în anii care au precedat anexarea Basarabiei la Imperiul Rus în 1812.

O altă direcție prioritară de cercetare a istoricului Demir Dragnev este cea a evoluției sistemului agrar al Moldovei medievale⁹. Examinând evoluția structurilor agrare în baza relevării corelației dintre cultivarea plantelor, ca ramură economică, și creșterea extensivă a animalelor în diferite zone economice ale așezărilor rurale și economico-geografice, autorul evidențiază caracterul seden-

Moldova în epoca feudalismului. Vol. VIII. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750): Cărți domnești și zapise / Demir Dragnev, Larisa Svetlicnii, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev, Chișinău: Civitas, 1998, 256 p.

7 *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1751-1774)*: Cărți domnești și zapise / alc.: Larisa Svetlicnii, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev, Chișinău: Civitas, 2004, 315, [5] p.; *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1775-1786)*: (cărți domnești și zapise). / Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, Larisa Svetlicnii; coord.: Demir Dragnev, Chișinău: Civitas, 2005, 314 p.; *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea. 1787-1800*. Cărți domnești și zapise / Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, Larisa Svetlicnii; coord.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov, Chișinău: CEP USM, 2008, 512 p. (Culegerea de documente „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XI).

8 *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul sec. al XIX-lea (1801-1806)* (Cărți domnești și zapise) / Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, Larisa Svetlicnii; coord.: Demir Dragnev; red. șt.: Valentin Constantinov, Chișinău: Elan-Poligraf, 2012, 527 [1] p. (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XII).

⁹ Д. М. Драгнев, *Сельское хозяйство феодальной Молдавии* (конец XVII – нач. XIX в.), Кишинев: Штиинца, 1975, 287 с.

tar agrar *drept unul mixt*, cunoscut încă din perioadele precedente, în care populația îmbina cu succes atât cultivarea plantelor ca ocupație de bază, cât și creșterea animalelor, specifică și altor țări din Sud-Estul Europei în perioada respectivă. În baza unui vast și variat material documentar, analizând specificul dezvoltării economice, autorul constată că utilizarea pământului în Moldova se definea prin modificarea diverselor practici de defrișare a pădurilor și valorificarea pârluoagelor. Un specific esențial al acestor practici a generat faptul că terenurile destinate creșterii animalelor de muncă și a celor predestinate comerțului depășeau cu mult pe cele destinate culturilor agricole.

Analizând specificul raionării economice ce a avut loc pe teritoriul Moldovei medievale, autorul evidențiază trei zone economico-geografice: *zona de dealuri cu păduri și silvostepă, zona de câmpie și zona montană*. Sistemul agrar tradițional din cadrul acestor zone era superior unor forme ale sistemului bazat numai pe cultivarea plantelor, propriu pentru mai multe țări europene. Acestui sistem agrar din Țara Moldovei, în opinia cercetătorului Demir Dragnev, erau subordonate și formele de stăpânire și utilizare a pământului. Satul, în hotarul său, alcătuita un complex economic unic, care nu putea fi divizat în stăpâniri separate. Iată de ce, când într-un sat erau mai mulți proprietari funciari, ei stăpâneau doar părți ideale din hotarul lui (o doime, o treime, o pătrime ș.a.m.d.), dar în realitate - zonele economice ale satului (păduri, ape, imașuri etc.) rămâneau nedivizate. Divizarea în stăpâniri reale (în suprafețe de teren) s-a produs abia în secolul al XIX-lea, când sistemul tradițional de gospodărire mixt a fost înlocuit cu alt sistem, cel bazat preponderent pe cultivarea plantelor¹⁰.

O altă direcție prioritară de cercetare a istoricului Demir Dragnev (împreună cu regretatul Pavel Sovietov) este cea a evoluției obștii sătești, în special a celei răzeșești în Țara Moldovei¹¹. Autorul demonstrează că obștea răzeșească în Moldova medievală are două origini: *prima*, bazată pe supraviețuirea (în anumite zone geografice puțin accesibile) unor comunități arhaice de săteni liberi (existente încă până la formarea statelor medievale românești) și *a doua*, bazată pe comunitățile constituite de nobilimea rurală, care stăpâneau pământul în devălmășie. Multe dintre acestea s-au ruinat pe parcursul secolelor XVII-XVIII,

¹⁰ Gheorghe Gonța, *Demir Dragnev la 75 de ani*. În: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*, Chișinău, 2012, p. 9.

¹¹ Д. М. Драгнев, *О долевом (резешском) землевладении в Молдавии XVII–XVIII в.* În: Доклады сессии симпозиума по аграрной истории Восточной Европы, Минск, 1962, с. 125-139; Д. М. Драгнев, П. В. Советов, *О резешском землевладении в Молдавии XVI – середины XVIII вв.* În: Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы за 1962 год, Минск, 1964, с. 254-264; Я. С. Гросул, Д. М. Драгнев, П. В. Советов, *Основные этапы развития и разложения резешского землевладения в Молдавии*. În: Ученые Записки Кишиневского Госуниверситета (Серия юридическая), Т. 79, 1965, с. 162-183; Д. М. Драгнев, П. В. Советов, *Основные этапы развития и разложения общины в Молдавии* (до нач. XIX в.). În: Славяно-волошские связи, Кишинев: Штиинца, 1978, с. 64-114; Д. М. Драгнев, П. В. Советов, *Перестройка структуры землевладения в Молдавии XV–XVIII вв.* În: Журнал „История СССР” (Москва: Наука), 1968, № 1, с. 70-92.

în urma reorganizării proprietății funciare sub impactul schimbărilor politice (cauzate de accentuarea suzeranității otomane), și-au fărâmițat stăpânirile lor și în secolele XVIII-XIX s-au contopit cu țăranii liberi. Acest proces de „țărănire” a vechii nobilimi autohtone se accentuează în secolul al XVIII-lea, când apare și zicala: „De la armă la sapă”. Astfel, satele de țărani-răzeși din secolele XVIII-XIX erau locuite de descendenți ai vechii nobilimi de altădată, care s-au păstrat în mare parte în „ținuturile de margine” (Lăpușna, Orhei, Soroca, Câmpulung, Vrancea etc.)¹².

Istoricul Demir Dragnev a fost preocupat și de alte teme majore pentru istoria medievală și premodernă a românilor și a altor popoare din Sud-Estul Europei, cum ar fi: mișcarea haiducească¹³; relațiile moldo-ucrainene¹⁴ și moldo-ruse în epoca medievală¹⁵; lupta de eliberare de sub dominația otomană în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea – începutul secolului al XVIII-lea¹⁶; personalitatea domului Moldovei Ștefan cel Mare și Sfânt¹⁷ și altor domni ai Țării Moldovei¹⁸; probleme de catagrafie din Moldova în sec. XVIII-XIX¹⁹; analiza documentelor depozitate în arhivele sovietice privitoare la istoria medievală a Moldovei și Țării Românești²⁰; studierea cronicilor ucrainene cu referință la relațiile moldo-ucrainene la mijlocul secolului al XVII-lea²¹; legislația agrară

¹² Gheorghe Gonța, *Demir Dragnev la 75 de ani*. În: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*, Chișinău, 2012, p. 9-10.

¹³ Д. М. Драгнев, *Гайдуки – народные мстители: Очерки истории героической борьбы молдавских гайдуков против местных и иноземных угнетателей*, Кишинев: Изд. Штиинца, 1962, 52 с.; Idem, *Haiducie*. În: *Enciclopedia Sovietică Moldovenească* (E.S.M.). Vol. VII, Chișinău, 1977, p. 202.

¹⁴ Д. М. Драгнев, *Украинские летописи о молдавско-украинских отношениях середины XVII века // Вековая дружба. Материалы научной сессии Института Истории МФ АНССР, Кишинев: Штиинца, 1961, с. 183-197 [и др.], Исторические корни связей и дружбы украинского и молдавского народов*; отв. ред.: Ю.Ю. Кондуфор, Киев: Наукова Думка, 1980, 323 с.

¹⁵ *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (Последняя треть XIV – нач. XIX в.): [Моногр.] / Коллектив авт.: П. В. Советов, П. Ф. Параска, ... Д. М. Драгнев и др.*, Кишинев: Штиинца, 1987, 464 с.

¹⁶ Demir Dragnev, *Lupta de eliberare de sub dominația otomană în Țara Moldovei* (sec. al XVI-lea – începutul sec. al XVIII-lea), Chișinău: Cetini, 1998, 24 p.

¹⁷ Demir Dragnev, Igor Cașu, Emil Dragnev, Virgil Pâslariuc, *Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și al posterității*, Chișinău: Civitas, 2004, 208 p.; Demir Dragnev, *Politica lui Ștefan cel Mare în ținuturile de est („de margine”) ale Moldovei*. În: Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității, Chișinău: Civitas, 2004, p. 39-46.

¹⁸ *Domnii Țării Moldovei. Studii / Demir Dragnev, Eduard Baidaus [et all.]*, Chișinău: Civitas, 2005, 320 p.; Idem, *Dimitrie Cantemir și epoca sa*. În: *Revista de istorie a Moldovei*, 1994, nr. 1(17), p. 78-79.

¹⁹ P. Dmitriev, D. Dragnev, *Catagrafiile în Moldova în sec. XVIII-XIX*. În: *Cultura Moldovei*, 1958, nr. 45, p. 28-31.

²⁰ N. Mohov, E. Russev, P. Dmitriev, D. Dragnev, P. Sovietov, *Documente din arhivele sovietice privitoare la istoria medievală a Moldovei și Țării Românești*. În: *Studii: Revistă de istorie* (București). – 1959 sau 1962, nr. 3 (An. XII), p. 135-162.

²¹ Д. М. Драгнев, *Украинские летописи о молдавско-украинских отношениях середины XVII*

a domului Moldovei Constantin Mavrocordat²²; folosirea muncii salariate în gospodăriile de ocină din Moldova în secolul al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea²³; specificul dezvoltării economice a Țărilor Române în perioada medievală și modernă timpurie²⁴; procesele demografice în arealul Carpato-Dunărean în secolul al XVIII-lea²⁵; restructurarea structurii social-demografice a satului moldovenesc în perioada medievală târzie²⁶; relațiile diplomatice ale Țării Moldovei cu statele vecine în evul mediu²⁷; evoluția boierescului în satele țărănești din Moldova în perioada modernă timpurie²⁸; izvoarele istorice privind descrierea militaro-statistică a Moldovei și Țării Românești la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea²⁹; evoluția agriculturii și

veca. În: *Вековая Дружба. Материалы научной сессии Инст. Истории молдавского филиала АН СССР (сост. 27-29 ноября 1958)*, Кишинэу: Изд. Штиинца, 1961, с. 183-197.

²² Д. М. Драгнев, *Аграрное законодательство К. Маврокордата и изменение правового положения крестьян в середине XVIII в.* În: *Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы 1961 г.*, Рига, 1962, с. 252-261.

²³ Д. М. Драгнев, *О применении и характере наёмного труда в вотчинном хозяйстве Молдавии XVII – нач. XIX в.* În: *Вопросы экономической истории Молдавии эпохи феодализма и капитализма*, Кишинев: Штиинца, 1972, с. 91-101.

²⁴ Д. М. Драгнев, *Прогресс, замедлённое развитие или экономический упадок? (Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в XVII-XVIII вв.)*. În: *Юго-восточная Европа в эпоху феодализма. Резюме докладов Кишиневского симпозиума 1973 г.*, Кишинев: Штиинца, 1973, с. 99-107; Idem, *Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в конце XVII-XVIII вв.* În: *Балканские исследования: Проблемы истории и культуры. Сборник статей / Отв. ред.: Г. Л. Арш*, Москва: Наука, 1976, с. 31-40.

²⁵ Д. М. Драгнев, *Динамика численности народонаселения и некоторые миграционные процессы в Карпато-Дунайских землях XVIII в.* În: *Юго-Восточная Европа в средние века*, Кишинёв: Штиинца, 1972, с. 277-327.

²⁶ Д. Драгнев, *Перестройка социально-демографической структуры молдавского села в период позднего феодализма*. În: *Социально-демографические аспекты развития производительных сил деревни*, Москва, 1984, с. 177-181.

²⁷ Д. Драгнев, *Международное положение Молдавии после Прутского похода. Молдавско-австрийские и молдавско-польские отношения в 1711-1735 гг.*, În: *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*, Кишинев: Штиинца, 1987, с. 253-259; Idem, *Дипломатические отношения европейских государств с Османской империей в 40-х – нач. 60-х гг. XVIII-го века и Молдавия*. În: *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*, Кишинев: Штиинца, 1987, с. 278-283; Д. М. Драгнев, В. И. Ткач, *Молдавское княжество в русско-турецких и польско-турецких отношениях в 60-х гг. XVIII-го века*, În: *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*, Кишинев: Штиинца, 1987, с. 283-292; Demir Dragnev, *Evoluția relațiilor politice româno-polone în lumina unei noi publicații de documente*, În: *Revista de istorie*, 2002, nr. 1-2 (49-50), p. 66-69.; Idem, *Evoluția situației demografice și circulația umană în spațiul românesc în secolul al XVIII-lea*. În: *Tara Moldovei în contextul civilizației europene: Materialele Simpoz. Int. (Noiembrie, 2008)*, Chișinău: Cartdidact, 2008, p. 503-527.

²⁸ Демир Драгнев, *Эволюция отработочной ренты в царанской деревне в последней трети XVIII – 30 гг. XIX в.*, În: *Вопросы истории Молдавии XIX – нач. XX в.*, Кишинэу: Штиинца, 1989, с. 22-60.

²⁹ Демир Драгнев, *Военные статистические описания Молдовы и Валахии конца XVIII –*

raporturile agrare dintre proprietarii funciari și țăranii din Basarabia în secolul al XIX-lea³⁰; evoluția regimului de dominație țarist asupra Basarabiei în primele decenii după anexare³¹; alcătuirea dicționarelor³² și atlaselor de istorie universală și a românilor³³; pregătirea materialelor didactice la disciplina istorie pentru examenele de absolvire în gimnaziu³⁴ etc.

În afară de tematica enunțată supra, cercetătorul Demir Dragnev a ținut în vizor și ideea sintezei, una strict necesară și utilă discursului istoric și istoriografiei noastre naționale, participând, alături de alți cercetători, la scrierea și editarea lucrărilor de sinteză³⁵,

- нач. XIX в. как исторический источник. În: Revistă de istorie a Moldovei, 1990, nr. 3, p. 34-40.
- ³⁰ Demir Dragnev, *Evoluția sistemelor de agricultură în Basarabia în sec. al XIX-lea*. În: Al XIV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară al României: 23-27 august 1994 / Volum îngrijit de: Ioan Ciută, Ioan Mitrea, Ioan Ungureanu, Bacău: Editura societății de istorie și retrologie agrară din România, 1994, p. 98-112; Idem, *Considerații privind raporturile agrare dintre proprietarii funciari și țăranii din Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. În: În memoriam professoris Mihail Muntean. Studii de istorie modernă, Chișinău, 2003, p. 137-146.
- ³¹ Demir Dragnev, *Evoluția regimului de dominație a Imperiului Rusiei asupra Basarabiei până la începutul anilor 1830: (aspecte din politica economică, socială și administrativă)*. În: Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale, București: Ed. Academiei Române, 2014, p. 243-260.
- ³² *Dicționar de istoria românilor* / Alexei Agachi, Igor Cașu, Demir Dragnev, Emil Dragnev, Octavian Munteanu, Chișinău: Civitas, 2005, 323, [13] p.; *Dicționar de istorie*. Ed. a 2-a rev. și adăug. / alcăt.: Alexei Agachi, Igor Cașu, Demir Dragnev, Emil Dragnev, Virgil Păslariuc, Nicolae Enciu, Octavian Munteanu, Gheorghe Cojocar, Chișinău: Civitas, 2007, 416 p.
- ³³ *Atlas de istorie universală și a românilor* / Demir Dragnev, Emil Dragnev, Chișinău: Civitas, 2005, 112 p.; *Atlas de istorie universală și a românilor*. Ed. a 2-a. (rev. și compl.) / Demir Dragnev, Emil Dragnev; consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici, Chișinău: Civitas, 2006, 112 p.; *Atlas de istorie universală și a românilor*. Ed. a 3-a, rev. și compl. / Emil Dragnev, Demir Dragnev; consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici, Chișinău: Civitas, 2010, 112 p.; *Atlas de istorie a românilor și universală: hărți, eseuri, cronologii*. Ed. a 4-a, rev. și compl. / Demir Dragnev, Emil Dragnev; consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici, Chișinău: Civitas, 2012, 112 p.
- ³⁴ *Istorie: Materiale pentru examenele de absolvire a gimnaziului: Clasa a IX-a* / Demir Dragnev, Gheorghe Bostan, Iurie Ciobanu [et all.], Chișinău: Civitas, 2012, 141 p.; *История: Пособие для сдачи экзаменов за гимназический курс* / Д. Драгнев, Г. Бостан, И. Чобану, ...; коорд.: Д. Драгнев; пер.: Т. Демченко, Chișinău: Civitas, 2012, 142 p.
- ³⁵ *Istoria RSS Moldovenești*. Vol. I, Chișinău: Cartea Moldovenească, 1967, 709 p. [coautor: Capitolul XI: Moldova în perioada înăsprirei regimului turco-fanariot, p. 308-340]; *История народного хозяйства МССР (с древнейших времен до 1812 г.)* / Д. М. Драгнев [и др.]; Редкол.: П. В. Советов [и др.], Кишинев: Штиинца, 1976, 435 с.; *Молдаване: Очерк истории, этнографии, искусствоведения* / Д. М. Драгнев [и др.]; Редкол.: Я.С. Гросул [и др.]; АН МССР. Институт истории, Кишинев: Штиинца, 1977, 459 с.; *История Молдавской ССР (с древнейших времен до наших дней)* / И. Анцупов, С. Афтенюк, Д. Драгнев [и др.], Кишинэу: Штиинца, 1982, 552 с.; *Istoria RSS Moldovenești*. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. / I. Anțurov, S. Afteniuk, D. Dragnev [et all.], Chișinău: Știința, 1984, 551 p. (cu car. chirilice); *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (Последняя треть XIV – нач. XIX в.)*: [Моногр.] / Коллектив авт.: П. В. Советов, П. Ф. Параска, ... Д. М. Драгнев и др., Кишинев: Штиинца, 1987, 464 с.; *Istoria Moldovei: Din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii* / A. Eșanu, Gh. Gonța, V. Dergaciov, D. Dragnev, I. Niculiță, Chișinău: Știința, 1992, 230 p.; *Republica Moldova: Album* / Coord. gen.:

enciclopediilor³⁶, manualelor școlare³⁷ și universitare³⁸, recomandărilor bibliografice³⁹ etc. Abordarea acestor subiecte, încununează un lung și migălos travaliu științific, pe parcursul căruia cercetătorul Demir Dragnev a stăruit asupra momentelor-cheie ale acestui interval, expunându-le în mai multe lucrări de sinteză, lucrări monografice și numeroase studii și articole⁴⁰, ce constituie, de fapt, etape importante de cercetare și cunoaștere în profunzime a componentelor acestei teme.

Profesorul Demir Dragnev este unul din primii cercetători din Republica Moldova, care a pus în discuție problema trecerii Țărilor Române de la medie-

Nicolae Cernomaz, Ion Pasesnic; Aut. text.: Vladimir Axionov, ... Demir Dragnev [et all.], Chișinău: Litera, 1998, 144 p.; *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale* / Demir Dragnev; vol. îngrijit de Emil Dragnev, Igor Șarov; ref.: Andrei Eșanu, Ion Eremia, Ion Gumenâi, Ion Jarcuțchi, Chișinău: Cartdidact, 2012, 596 p.

³⁶ *A se vedea* compartimentele publicate de D. Dragnev în: *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I, Chișinău, 1970; Vol. II, Chișinău, 1971; Vol. 4, Chișinău, 1974; Vol. 5, Chișinău, 1975; Vol. 6, Chișinău, 1976; Vol. 7, Chișinău, 1977 etc.; Republica Moldova. Ediție enciclopedică / responsabil de compartimentul „Istorie”, consultant, coautor, Ediția a doua revăzută și adăugită, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2010, 800 p.

³⁷ *Istoria RSS Moldovenești*: manual pentru cl. 7-8 / D. M. Dragnev, P. V. Sovetov, Chișinău: Lumina, 1983, 225 p.; *Istoria RSS Moldovenești*: manual pentru cl. 7-8. Ed. a 2-a / D. M. Dragnev, P. V. Sovetov, Chișinău: Lumina, 1984, 225 p. (cu car. chirilice); *Istoria medie a românilor* (până la mijlocul sec. al XVII-lea): manual experimental pentru clasa a VI-a a școlii de cultură generală / D. Dragnev, Gh. Gonța, Chișinău: Civitas, 1997, 191 p.; *Istoria modernă a românilor. Partea I (mijlocul sec. al XVII-lea – 1848)*: Manual experimental pentru cl. a VII-a a școlii de cultură generală / D. Dragnev, E. Dragnev, Chișinău: Civitas, 1997, 160 p.; *Istoria modernă a românilor. Partea a 2-a (1848-1918)*: Manual experimental pentru cl. a 8-a a școlii de cultură generală / Nicolae Chicuş, Elena Danu, Demir Dragnev, Chișinău: Civitas, 1997, 176 p.; *Istoria românilor. Materiale didactice*: teme pentru examenul de bacalaureat / D. Dragnev, E. Dragnev, V. Mischevca, I. Varta, I. Șişcanu; coord.: Gh. Corovai, Chișinău: Civitas, 1999, 272 p.; *История средних веков. Всеобщая история. История румын*: учебник для 6-го класса общеобраз. школы / П. Кокырлэ, Е. Драгнев, Д. Драгнев, Г. Гонца, Кишинэу: Civitas, 1999, 320 с.; *Din istoria Transnistriei* (În contextul istoriei naționale): Materiale didactice pentru școala de cultură generală din Transnistria / D. Dragnev, I. Chirtoagă, I. Jarcuțchi, E. Negru; col. de red.: D. Dragnev (coord.), ..., Chișinău: Civitas, 2001, 192 p.; *Istoria românilor: Epoca modernă*. Manual pentru clasa a 11-a de liceu / Ion Varta, Demir Dragnev, Emil Dragnev, Chișinău: Civitas, 2001, 192 p.; *Istoria românilor: Sinteze și materiale didactice pentru bacalaureat* / D. Dragnev, Gh. Postică, E. Dragnev, I. Varta, N. Enciu, T. Mistreanu, Chișinău: Civitas, 2004, 135 p.; *Istorie. Epoca antică și medievală*: manual pentru clasa a 10-a / E. Dragnev, D. Dragnev, T. Mistreanu, V. Păslariuc, Gh. Postică; coord.: Demir Dragnev, Chișinău: Civitas, 2010, 276 p. (*A se vedea* aceste și alte lucrări și pentru alți ani).

³⁸ *Istoria modernă a Europei și Americii (sec. al XVII-lea – până în anul 1815)*. Partea I / Eugen Certan, Mihai Cojocariu, Vasile Cristian, Constantin Drachenberg, Demir Dragnev, Gheorghe Gonța, Efim Levit, Nina Petrovski, Valentin Tomuleț, Chișinău: Ed. Lumina, 1995, 382 p.; *Istoria modernă a Europei și Americii (sec. al XVI-lea – începutul sec. al XIX-lea)*. Ediția a II-a, revăzută și completată / Eugen Certan, Mihai Cojocariu, Vasile Cristian, Constantin Drachenberg, Demir Dragnev, Gheorghe Gonța, Nina Petrovski, Valentin Tomuleț, Elena Țurcanu, Chișinău: Univers pedagogic, 2008, 376 p.

³⁹ Demir Dragnev, *Recomandări bibliografice la Istoria Moldovei*: pentru învățători, Chișinău: Reclama, 1982, 16 p. [cu car. chirilice].

⁴⁰ *A se vedea* lista lucrărilor publicare de profesorul Demir Dragnev.

val la modern. Astfel în articolele dedicate viziunilor lui Nicolae Iorga privind începuturile epocii moderne în Moldova și Țara Românească⁴¹, autorul constată că marele istoric român afirmă că premisele modernității au apărut în perioada domniilor fanariote (1711/1716-1821), perioadă numită ca cea a „reformelor Bizanțului luminat”. Prin legăturile strânse pe care le întrețineau mulți domni fanarioți cu familiile boierești locale și reformele înfăptuite de aceștia în diferite domenii (printre care cea mai importantă – abolirea șerbiei în Țara Românească în 1746 și Moldova în 1749), în Țările Române s-au produs schimbări esențiale în viața socială, economică, politico-administrativă și culturală. Aceste reforme au modernizat societatea de atunci și, fiind efectuate concomitent în ambele principate, au creat structuri sociale și politice comune, care au contribuit la unitatea lor⁴². Cronologic însă Nicolae Iorga considera că fenomenele noi de ordin politic și cultural apar în Țările Române în secolul al XVI-lea, considerat „un secol de istorie modernă față de Evul Mediu ce fusese până atunci”⁴³.

Este semnificativ faptul că analizând concepțiile existente în istoriografie, cercetătorul Demir Dragnev constată că „după 1989 în istoriografia românească tot mai mult este promovată ideea despre o perioadă istorică, numită convențional „între medieval și modern”, care cuprinde câteva etape până la afirmarea societății moderne românești în secolul al XIX-lea. Această perioadă în istoria românilor a fost racordată la cronologia istoriei europene”⁴⁴. Cercetătorul susține părerea expusă de istoricul Eduard Baidaus care definește această perioadă „de tranziție” ca „epoca modernă timpurie”, încadrată în limitele cronologice: secolului al XVI-lea – sfârșitul secolului al XVIII-lea și împărțită convențional în două perioade: *prima perioadă* – secolul al XVI-lea – mijlocul secolului al XVII-lea și *a doua perioadă* – mijlocul secolului al XVII-lea – sfârșitul secolului al XVIII-lea. În același timp, cercetătorul Demir Dragnev constată în baza unor trăsături schițate de istoricul german Rudolf Vierhaus și istoricul român Bogdan Murgescu și cercetărilor proprii că „Epoca Modernă timpurie continuă în Țările Române până în anii '30 ai sec. al XIX-lea, când în economia, viața socială, politică și culturală se produc schimbări cardinale care duc la afirmarea națiunii moderne, a statului național modern”⁴⁵.

În concluzie voi mai adăuga încă câteva trăsături care îl caracterizează pe distinsul profesor. Istoricul Demir Dragnev este un savant cultivat și distins, are

⁴¹ Demir Dragnev, *Premisele epocii moderne în Moldova și Țara Românească în viziunea lui Nicolae Iorga*. În: Revistă de istorie a Moldovei, 1992, nr. 1(9), p. 26-29; *Trecerea de la epoca medievală la cea modernă reflectată în opera lui N.Iorga*. În: Moștenirea lui Nicolae Iorga, Bălți: Ed. Universității, 1993, p. 33-42.

⁴² Demir Dragnev, *Începuturile epocii moderne în Moldova și Țara Românească în viziunea lui Nicolae Iorga*. În: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*, Chișinău, 2012, p. 157.

⁴³ Demir Dragnev, *Epoca modernă timpurie (Contribuții istoriografice și observații preliminare)*. În: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*, Chișinău, 2012, p. 161.

⁴⁴ Ibidem, p. 163.

⁴⁵ Ibidem, p. 166.

un deosebit cult al prieteniei și cumsecădeniei. Este un om modest, chibzuit și limpede în gândire și judecată, onest, tenace și competent în tot ceea ce face, cu un pronunțat simț al datoriei și responsabilității civice, vertical și ferm în pozițiile pe care le ia, sincer și accesibil în dialog cu colegii. Dispune de o bogată experiență științifică și didactică și o ținută excelentă de pedagog. Acestor calități li se mai adaugă: hărnicia, acribia, responsabilitatea lucrului bine făcut, zelul administrativ. Întotdeauna politicos, înzestrat cu o cultură și inteligență deosebită, un optimism și o voință de invidiat, capacități incomparabile de lucru, profesorul Demir Dragnev se bucură de respectul și dragostea colegilor din mediul academic, a studenților și a tuturor celor care îl cunosc.

Profesorul Demir Dragnev se manifestă ca un bun cunoscător al istoriei, este un pedagog înăscut, prelegerile, prezentate de Domnia sa sunt urmărite cu interes de către studenți și masteranzi; este un om responsabil față de obligațiile sale. Prin activitatea prodigioasă, depusă în domeniul științifico-didactic membrul corespondent Demir Dragnev contribuie substanțial la dezvoltarea științei istorice și la pregătirea specialiștilor de înaltă calificare.

La acest moment aniversar – 80 de ani din ziua nașterii - , cercetătorul Demir Dragnev este plin de o energie demnă de invidiat, este în plin șantier editorial, cu proiecte multiple, interesante și originale, de perspectivă, fiind un model pentru colegii de breaslă.

Cu prilejul frumoasei aniversări, colegii de breaslă și prietenii îl felicită călduros cu venerabila vârstă, împărțășind cu sinceritate bucuria reușitelor și împlinirilor, dorindu-i sănătate deplină, mari realizări în activitatea științifică, bucurii din partea celor apropiați și dragi.

„La mulți ani!”, dragă prietene Demir Dragnev.

Vivas, noster professore! Crescas! Floreas! Semper sitis in flore!

În numele tuturor colegilor de breaslă,
Valentin Tomuleț*

* **Valentin Tomuleț**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar la Departamentul Istoria Românilor, Universală și Arheologie al Facultății de Istorie și Filosofie, decan la Facultatea de Arte Frumoase, Universitatea de Stat din Moldova.